

U S T A W A

z dnia 12 marca 1958 r.

o zasadach i trybie wywłaszczenia nieruchomości.

Rozdział 1.

Przepisy ogólne.

Art. 1. Nieruchomość może być wywłaszczona z zachowaniem przepisów niniejszej ustawy.

Art. 2. 1. Wywłaszczenie może nastąpić jedynie na rzecz Państwa.

2. O wywłaszczenie może ubiegać się zainteresowany organ administracji państwowej, instytucja państwowa lub przedsiębiorstwo państwowe.

Art. 3. 1. Wywłaszczenie jest dopuszczalne, jeżeli wywłaszczana nieruchomość jest ubiegającemu się o wywłaszczenie niezbędna na cele użyteczności publicznej, na cele obrony Państwa albo dla wykonania zadań określonych w zatwierdzonych planach gospodarczych.

2. Na obszarze miasta lub osiedla może być również wywłaszczona nieruchomość lub kompleks nieruchomości niezbędny dla planowej realizacji na ich terenie budownictwa ogólnomiejskiego i zorganizowanego budownictwa mieszkaniowego. O wywłaszczenie dla tych celów może ubiegać się tylko prezydium rady narodowej danego miasta (osiedla).

Art. 4. Wywłaszczenie może polegać na całkowitym odjęciu lub na ograniczeniu prawa własności lub innego prawa rzeczowego na nieruchomości.

Art. 5. 1. Wywłaszczeniem może być objęta cała nieruchomość lub jej część.

2. Wywłaszczenie powinno na żądanie właściciela objąć całą nieruchomość, jeżeli w wyniku wywłaszczenia części pozostała dla właściciela część nie nadawałaby się do racjonalnego użytkowania przez niego na cele dotychczasowe.

Art. 6. 1. Ubiegający się o wywłaszczenie obowiązany jest przed wszczęciem postępowania wywłaszczeniowego wystąpić do właściciela o dobrowolne odstąpienie nieruchomości i w razie porozumienia zawrzeć z nim w formie prawem przepisanej umowę zamiany lub umowę nabycia nieruchomości

za cenę ustaloną według zasad odszkodowania przewidzianych w niniejszej ustawie. Umowa taka może być zawarta również w razie porozumienia stron w toku postępowania wywłaszczeniowego.

2. Obowiązek określony w ust. 1 nie ciąży na ubiegającym się o wywłaszczenie, jeżeli prowadzenie rokowań z właścicielem o dobrowolne odstąpienie nieruchomości natrafiło by na przeszkody trudne do pokonania, w szczególności jeżeli osoba właściciela lub jego miejsce pobytu są nieznanne.

3. Jeżeli właściciel jest cudzoziemcem, ubiegający się o wywłaszczenie powinien jeszcze przed wszczęciem postępowania wywłaszczeniowego zawiadomić Ministra Spraw Zagranicznych o zamiarze zgłoszenia wniosku o wywłaszczenie.

Rozdział 2.

Odszkodowanie.

Art. 7. 1. Wywłaszczenie następuje za odszkodowaniem.

2. Obowiązek odszkodowania ciąży na ubiegającym się o wywłaszczenie.

Art. 8. 1. Odszkodowanie za grunty rolne (orne, warzywnicze, sadownicze, łąki, pastwiska itd.) powinno odpowiadać cenom ustalonym za grunty rolne przeznaczone do sprzedaży z zapasów Państwowego Funduszu Ziemi.

2. Odszkodowanie za zasiewy, uprawy i plony, jeżeli właściciel nie mógł ich wskutek wywłaszczenia zebrać i sprzątnąć, powinno odpowiadać wartości przewidywanych zbiorów według przeciętnych cen przyjętych w obrocie po odliczeniu wartości nakładów, które właściciel poniósłby w związku z dokonaniem zbioru.

3. Odszkodowanie za plantacje kultur wieloletnich powinno odpowiadać kosztom ich założenia i pielęgnacji do czasu pierwszych pełnych zbiorów. Odszkodowanie zmniejsza się z każdym następnym rokiem o sumę amortyzacji plono-

wań, która wynika z podzielenia kosztów założenia i pielęgnacji plantacji przez liczbę lat-jej produktywności.

4. Odszkodowanie za grunt leśny określa się jak za grunt rolny z doliczeniem wartości użytkowej drzewostanu, a w braku materiałów użytkowych w drzewostanie — z doliczeniem kosztów zalesienia i pielęgnacji poniesionych przez właściciela.

5. Odszkodowanie za budowle i urządzenia gospodarstw rolnych powinno odpowiadać kosztom ich odtworzenia zmniejszonym stosunkowo do stopnia ich zużycia.

6. Odszkodowanie za grunt budowlany w mieście lub osiedlu podlegający podatkowi od nieruchomości określa się w zależności od rodzaju miasta (osiedla), położenia gruntu i jego obszaru w wysokości 5—10% przeciętnych kosztów wybudowania w danej miejscowości domu jednorodzinnego pięcioizbowego. Odszkodowanie ulega odpowiedniemu zmniejszeniu, jeżeli obszar gruntu wywłaszczonego jest mniejszy, niż dopuszczalna najmniejsza powierzchnia działki pod budowę domu jednorodzinnego.

7. Odszkodowanie za grunt budowlany w mieście lub osiedlu podlegający podatkowi od nieruchomości, lecz w okresie ostatnich trzech lat przed wszczęciem postępowania wywłaszczeniowego użytkowany na cele uprawy rolnej (warzywniczej, sadowniczej), powinno odpowiadać pięciokrotnej wartości przeciętnego rocznego przychodu z ostatnich trzech lat przed wszczęciem postępowania wywłaszczeniowego; przychód oblicza się według norm przeciętnego przychodu szacunkowego, przewidzianych dla celów podatku gruntowego. Odszkodowanie to nie może być jednak niższe od odszkodowania obliczonego na podstawie ust. 6.

8. Jeżeli wywłaszczenie gruntu w mieście lub osiedlu następuje na cele budowy lub poszerzenia ulicy lub placu albo na wyrównanie granic zieleni publicznej, wywłaszczenie części działki budowlanej nie przekraczającej 25% jej obszaru odbywa się bez odszkodowania. Odszkodowanie należy się według zasad określonych w ust. 6 tylko za część wywłaszczonego gruntu, która przekracza 25% obszaru nieruchomości.

9. Odszkodowanie za dom jednorodzinny, za dom mieszkalny stanowiący własność spółdzielni mieszkaniowej lub obejmujący nie więcej niż cztery lokale, z których każdy stanowi odrębną własność nieruchomą, a żaden nie zawiera więcej niż 5 izb, albo za budynek przeznaczony do wykonywania w nim przemysłu, rzemiosła lub handlu, powinno odpowiadać kosztom odtworzenia budynku zmniejszonym stosunkowo do stopnia jego zużycia.

10. Odszkodowanie za inny budynek mieszkalny niż określony w ust. 9 powinno odpowiadać przeciętnym kosztom wybudowania domu jednorodzinnego pięcioizbowego w danej miejscowości; odszkodowanie to nie może przekraczać technicznej wartości budynku wywłaszczonego po uwzględnieniu jego zużycia i zniszczenia.

11. Rada Ministrów może w drodze rozporządzenia wydać szczegółowe przepisy niezbędne dla określenia wysokości odszkodowania i ustalić normy szacowania gruntów oraz budynków, urządzeń i plantacji w poszczególnych latach lub okresach kilkuletnich.

Art. 9. 1. Odszkodowanie nie należy się za budowle, urządzenia, plantacje lub ulepszenia nowo zaprowadzone oczywiście w celu uzyskania wyższego odszkodowania.

2. Właściciel nieruchomości może jednak na własny koszt zabrać przedmioty, za które nie należy się odszkodowanie. Jeżeli tego nie uczyni do czasu faktycznego objęcia nieruchomości przez wnioskodawcę, wnioskodawca wezwie go do ich zabrania w terminie dostosowanym do ilości i wielkości budowli, a w każdym razie nie krótszym niż 14 dni, po czym może usunąć te przedmioty na koszt własny i niebezpieczeństwo właściciela.

Art. 10. 1. Za wywłaszczoną nieruchomość stanowiącą gospodarstwo rolne, hodowlane lub ogrodnicze ubiegający się o wywłaszczenie obowiązany jest na żądanie właściciela dostarczyć mu zamiast odszkodowania pieniężnego w miarę możliwości nieruchomość zamienną odpowiednią ze względu na jej charakter, wyposażenie i położenie oraz ponieść koszty przeniesienia budynków z nieruchomości wywłaszczonej na nieruchomość zamienną, jeżeli to przeniesienie jest niezbędne i gospodarczo uzasadnione.

2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do odszkodowania za wywłaszczoną nieruchomość stanowiącą warsztat rzemieślniczy albo za działkę z domem jednorodzinnym, zadem jednorodzinny lub za dom mieszkalny obejmujący nie więcej niż cztery lokale mieszkalne, z których każdy stanowi odrębną własność nieruchomą, a żaden nie zawiera więcej niż 5 izb.

3. Za wywłaszczoną działkę budowlaną w mieście lub osiedlu przeznaczoną pod budowę domu jednorodzinnego ubiegający się o wywłaszczenie obowiązany jest na żądanie właściciela dostarczyć mu zamiast odszkodowania pieniężnego położoną w tej samej miejscowości inną odpowiednią działkę budowlaną z nałożeniem na właściciela obowiązku wybudowania na niej domu jednorodzinnego w terminie nie krótszym niż trzy lata.

4. Stosowanie przepisów ust. 1—3 w innych przypadkach wymaga zezwolenia Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z ministrem właściwym dla ubiegającego się o wywłaszczenie.

5. Wartość nieruchomości zamiennej powinna odpowiadać wartości nieruchomości wywłaszczonej. Różnicę wartości nieruchomości wyrównywa się w pieniądzu. Termin spłaty tej różnicy przypadającej na rzecz Państwa względnie na rzecz właściciela ustala prezydium wojewódzkiej rady narodowej.

Art. 11. 1. Wyłączenie spod publicznej gospodarki lokalami, z którego korzysta wywłaszczony dom, przechodzi z samego prawa na dom znajdujący się na nieruchomości zamiennej.

2. Ulgi, z których korzysta wywłaszczony dom na podstawie przepisów o popieraniu budownictwa, stosuje się odpowiednio do domu znajdującego się na nieruchomości zamiennej.

Art. 12. 1. Suma pieniężnego odszkodowania za nieruchomość stanowiącą gospodarstwo rolne, hodowlane lub ogrodnicze, za którą ubiegający się o wywłaszczenie nie dostarcza właścicielowi nieruchomości zamiennej, płatna jest do wysokości 15 000 zł w ciągu najpóźniej trzech miesięcy od dnia uprawomocnienia się orzeczenia o odszkodowaniu; nadwyżka ponad tę kwotę płatna jest w ciągu dalszych trzech lat w trzech równych oprocentowanych ratach. Nadwyżka do 2.000 zł płatna jest jednorazowo w ciągu jednego roku.

2. Suma odszkodowania za inną nieruchomość płatna jest do wysokości kwoty 6.000 zł w terminie wskazanym w ust. 1; nadwyżka ponad tę kwotę płatna jest w równych ratach rocznych nie przekraczających 12.000 zł.

3. Przedterminowa wypłata rat odszkodowania powinna nastąpić, jeżeli wywłaszczony wykaże przeznaczenie sumy rat na nabycie gospodarstwa rolnego, ogrodniczego (warzywniczego) lub hodowlanego albo na dokonanie inwestycji w takim gospodarstwie. Przepis ten stosuje się również w razie wykazania, że sumy rat są przeznaczone na założenie lub nabycie warsztata rzemieślniczego lub dokonanie w nim inwestycji albo na budownictwo mieszkalne lub na pokrycie wkładu do spółdzielni mieszkaniowej. Przedterminowa wypłata rat powinna nastąpić nie później niż w ciągu trzech miesięcy od dnia zgłoszenia wniosku i wykazania przeznaczenia sumy rat na wymienione wyżej cele.

4. Minister Finansów określi w drodze rozporządzenia tryb przedterminowej wypłaty odszkodowania na cele wymienione w ust. 3 oraz dokonywania kontroli prawidłowości zużycia kwot na cele uzasadniające przedterminową wypłatę.

5. Odszkodowanie za straty w zasiewach, uprawach i pło-
nach jest płatne do 30 dni od dnia wydania orzeczenia.

Art. 13. 1. Z sumy ustalonego odszkodowania potrąca się ciążące na wywłaszczonej nieruchomości kwoty należne Państwu i bankom państwowym.

2. Przy przedterminowej wypłacie odszkodowania potrąceniu podlegają jedynie kwoty, które stały się wymagalne.

3. Wywłaszczony, który otrzymuje przedterminową wypłatę i nie ma zadłużenia w banku, korzysta z pierwszeństwa w uzyskaniu kredytu bankowego na cele wymienione w art. 12 ust. 3.

Rozdział 3.

Postępowanie wywłaszczeniowe.

Art. 14. 1. O wywłaszczeniu i o odszkodowaniu orzeka prezydium wojewódzkiej rady narodowej właściwej ze względu na położenie nieruchomości.

2. Jeżeli przedmiotem wywłaszczenia jest nieruchomość położona na obszarze dwóch lub więcej województw, orzekanie należy do prezydium wojewódzkiej rady narodowej tego województwa, na którego obszarze znajduje się większa część nieruchomości objętej wnioskiem o wywłaszczenie.

Art. 15. 1. Wszczęcie postępowania wywłaszczeniowego następuje na wniosek ubiegającego się o wywłaszczenie zgłoszony w prezydium właściwej wojewódzkiej rady narodowej. Wniosek, który dotyczy wywłaszczenia kompleksu nieruchomości o powierzchni ponad 10 ha na inne cele niż określone w art. 3 ust. 2, powinien być zatwierdzony przez ministra właściwego dla ubiegającego się o wywłaszczenie.

2. We wniosku należy wskazać:

- 1) nieruchomość z oznaczeniem księgi wieczystej lub zbioru dokumentów, jeżeli dla nieruchomości prowadzona jest księga wieczysta lub zbiór dokumentów;
- 2) cel wywłaszczenia z uzasadnieniem konieczności nabycia nieruchomości na ten cel;
- 3) powierzchnię nieruchomości, a jeżeli wywłaszczeniem ma być objęta część nieruchomości — powierzchnię zarówno części, jak i całości;
- 4) dotychczasowy sposób zagospodarowania i użytkowania nieruchomości z opisem, co się na nieruchomości znajduje;
- 5) lokale zastępcze, jakie powinny być dostarczone osobom, które zajmują pomieszczenia w budynku znajdującym się na nieruchomości, oraz sposób, w jaki ubiegający się o wywłaszczenie zamierza dostarczyć tych lokali;
- 6) osobę właściciela nieruchomości i miejsce jego zamieszkania, jeżeli jest znane, lub posiadacza nieruchomości, jeżeli nie jest nim osoba ujawniona jako właściciel w księdze wieczystej lub w zbiorze dokumentów, a osoby właściciela nie można ustalić;
- 7) wyniki rokowań o dobrowolne odstąpienie nieruchomości z wymieniem ceny żądanej przez właściciela i ofiarowanej mu przez wnioskodawcę albo przeszkody do prowadzenia rokowań;
- 8) środki lub kredyty, którymi ubiegający się o wywłaszczenie rozporządza na zapłacenie odszkodowania.

3. Do wniosku należy dołączyć:

- 1) zaświadczenie o zatwierdzeniu lokalizacji szczegółowej, a w przypadku wywłaszczenia kompleksu nieruchomości na cele określone w art. 3 ust. 2 kopię planu urbanistycznego i odpis decyzji zatwierdzającej ten plan;

2) sporządzoną przez organ państwowej służby geodezyjnej i kartograficznej mapę obszaru wywłaszczanego lub plan sytuacyjny ze wskazaniem powierzchni nieruchomości i oznaczeniem granic, a jeżeli wnioskiem o wywłaszczenie objęta jest tylko część nieruchomości, ze wskazaniem powierzchni i oznaczeniem granic zarówno części, jak i całości;

3) poświadczony odpis z księgi wieczystej stwierdzający prawo własności nieruchomości oraz istniejące na nieruchomości obciążenia albo — jeżeli nieruchomość nie ma urządzonej księgi wieczystej lub księga wieczysta zaginęła — odpis dokumentu ze zbioru dokumentów stwierdzającego prawo własności nieruchomości poświadczony przez właściwy sąd powiatowy z zaznaczeniem, że według stanu zbioru dokumentów stwierdza się prawo własności nieruchomości na dzień wydania odpisu;

4) jeżeli nieruchomość nie ma urządzonej księgi wieczystej i nie jest dla niej prowadzony zbiór dokumentów — zaświadczenie właściwego sądu powiatowego stwierdzającego tę okoliczność oraz wyciąg z księgi ewidencji gruntów i budynków lub w braku ewidencji zaświadczenie prezydium rady narodowej gromadzkiej (miejskiej, osiedla) stwierdzające, w czym posiadaniu znajduje się nieruchomość.

4. Jednym wnioskiem można objąć kilka nieruchomości, jeżeli stanowią zwartą całość, choćby należały do różnych właścicieli.

Art. 16. 1. O wszczęciu postępowania prezydium wojewódzkiej rady narodowej zawiadamia za dowodem doręczenia właściciela (posiadacza) nieruchomości i osoby, którym służą na nieruchomości prawa rzeczowe ograniczone. Odpis zawiadomienia wywiesza się na tablicy ogłoszeń właściwej rady narodowej gromadzkiej (miejskiej, osiedla).

2. Osoby zainteresowane, których miejsce pobytu jest nieznane, zawiadamia się za pomocą obwieszczenia wywieszonego na tablicy ogłoszeń prezydium właściwej rady narodowej gromadzkiej (miejskiej, osiedla).

3. Zawiadomienia i obwieszczenia powinny zawierać oznaczenie:

- 1) nieruchomości, co do których wszczęte zostało postępowanie, ze wskazaniem objętej wnioskiem wywłaszczeniowym powierzchni każdej nieruchomości lub przewidzianych do wywłaszczenia praw rzeczowych;
- 2) właścicieli nieruchomości, a w okolicznościach określonych w art. 15 ust. 2 pkt 6 — posiadaczy nieruchomości;
- 3) zgłaszającego wniosek o wywłaszczenie.

4. Prezydium wojewódzkiej rady narodowej złoży na koszt wnioskodawcy we właściwym sądzie powiatowym wniosek o dokonanie wpisu o wszczęciu postępowania wywłaszczeniowego lub — jeżeli nieruchomość nie ma urządzonej księgi wieczystej albo księga wieczysta zaginęła — do zbioru dokumentów odpis zawiadomienia o wszczęciu postępowania.

5. Zmiany stanu prawnego nieruchomości dokonane po wniesieniu do księgi wieczystej wpisu o wszczęciu postępowania lub po złożeniu do zbioru dokumentów odpisu zawiadomienia o wszczęciu postępowania nie będą miały wpływu na dalszy tok postępowania. W razie prawomocnego oddalenia wniosku o wywłaszczenie prezydium wojewódzkiej rady narodowej obowiązane jest na koszt wnioskodawcy spowodować wykreślenie wpisu o wszczęciu postępowania; wpis ten może być na koszt wnioskodawcy wykreślony w tym przypadku również na wniosek właściciela nieruchomości.

6. Jeżeli właściciel nieruchomości jest cudzoziemcem, zawiadamia się ponadto o wszczęciu postępowania Ministra Spraw Zagranicznych.

Art. 17. 1. Zainteresowany ma prawo w ciągu 14 dni od dnia doręczenia zawiadomienia lub w ciągu 21 dni od dnia wywieszenia obwieszczenia przeglądać w biurze prezydium wojewódzkiej rady narodowej wnioski o wszczęcie postępowania wraz z załącznikami oraz zgłaszać wnioski.

2. W zawiadomieniu i obwieszczeniu o wszczęciu postępowania wywłaszczeniowego należy zamieścić pouczenie o tych uprawnieniach.

Art. 18. 1. Po upływie terminu do przeglądania akt przez zainteresowanych prezydium wojewódzkiej rady narodowej wyznacza rozprawę.

2. O miejscu i terminie rozprawy zawiadamia się co najmniej na 7 dni naprzód wnioskodawcę, właściciela (posiadacza) nieruchomości oraz osoby zainteresowane, o których prezydium wojewódzkiej rady narodowej powzięło wiadomość z akt sprawy. Przepis art. 16 ust. 2 ma odpowiednie zastosowanie.

3. W zawiadomieniach i obwieszczeniach należy uprzedzić, że w razie niestawienia się stron albo osób zainteresowanych rozprawa może odbyć się bez ich udziału.

4. Rozprawa może być wyznaczona w miejscowości, w której położona jest nieruchomość objęta postępowaniem.

Art. 19. Jeżeli w toku postępowania zgłosi i udowodni swoje prawo własności do nieruchomości osoba nie ujawniona jako właściciel w księdze wieczystej lub w zbiorze dokumentów, prezydium wojewódzkiej rady narodowej dopuści ją do uczestniczenia w postępowaniu w charakterze strony niezależnie od uczestnictwa właściciela, którego należy w sposób przewidziany w art. 16 ust. 1 i 2 wezwać do złożenia oświadczenia w terminie 14 dni od zawiadomienia.

Art. 20. 1. Po przeprowadzeniu rozprawy prezydium wojewódzkiej rady narodowej wydaje orzeczenie, w którym orzeka wywłaszczenie w zakresie podanym we wniosku lub mniejszym albo oddala wniosek o wywłaszczenie.

2. Orzeczenie zapada na podstawie oceny całokształtu okoliczności sprawy, a w szczególności na podstawie ustalenia, czy objęta wnioskiem nieruchomość jest wnioskodawcy rzeczywiście niezbędna na cele, dla których wywłaszczenie jest według ustawy dopuszczalne, oraz czy wnioskodawcą rozporządza odpowiednimi środkami lub kredytami na zapłacenie odszkodowania.

3. Prezydium wojewódzkiej rady narodowej może przed wydaniem orzeczenia zarządzić ponowne rozpatrzenie przez właściwe organy celowości i prawidłowości lokalizacji oraz ewentualne przedstawienie przez wnioskodawcę możliwości innej lokalizacji; może również wystąpić do ministra właściwego dla wnioskodawcy o oświadczenie się co do niezbędności objęcia wywłaszczeniem nieruchomości w rozmiarze określonym we wniosku o wywłaszczenie.

Art. 21. Odszkodowanie ustala się na podstawie wyników rozprawy po wysłuchaniu na niej opinii biegłych powołanych przez prezydium wojewódzkiej rady narodowej. Opinia biegłych powinna zawierać szczegółowe uzasadnienie.

Art. 22. 1. Orzeczenie o wywłaszczeniu powinno w szczególności zawierać:

- 1) ustalenie przedmiotu wywłaszczenia oraz ustalenie, jakie prawa rzeczowe obciążające wywłączoną nieruchomość zostają utrzymane;
- 2) wskazanie, na czyj wniosek następuje wywłaszczenie;
- 3) ustalenie odszkodowania i terminu zapłaty odszkodowania;
- 4) wymienienie osób (imię, nazwisko i adres) uprawnionych do otrzymania odszkodowania;
- 5) szczegółowe uzasadnienie faktyczne i prawne;
- 6) pouczenie o środkach odwoławczych.

2. Prezydium wojewódzkiej rady narodowej może odroczyć ustalenie odszkodowania na czas do trzech miesięcy od dnia wydania orzeczenia o wywłaszczeniu i wydać odrębne orzeczenie o odszkodowaniu po przeprowadzeniu osobnej rozprawy nad ustaleniem odszkodowania.

Art. 23. Jako osobę uprawnioną do otrzymania odszkodowania należy w orzeczeniu wskazać właściciela nieruchomości, a w przypadku przewidzianym w art. 19 — osobę uczestniczącą w postępowaniu w charakterze strony, jeżeli właściciel wyraża na to zgodę lub mimo wezwania nie bierze udziału w postępowaniu.

Art. 24. W razie przyznania odszkodowania przez dostarczenie nieruchomości zamiennej orzeka się nadanie własności tej nieruchomości, jeżeli prezydium wojewódzkiej rady narodowej uznaje ją za odpowiednią ze względu na jej charakter, wyposażenie i położenie.

Art. 25. Jeżeli wnioskodawca i osoby, którym służą prawa rzeczowe na wywłaszczonej nieruchomości, wyrażają zgodę na pozostawienie tych praw na nieruchomości pomimo jej wywłaszczenia, osoby te wyłącza się z dalszego postępowania, a wartość pozostawionych praw uwzględnia się przy ustalaniu odszkodowania w pieniądzu.

Art. 26. 1. Jeżeli nieruchomość jest obciążona na rzecz osób trzecich prawami rzeczowymi ujawnionymi w księdze wieczystej lub w zbiorze dokumentów, wypłata do rąk osoby uprawnionej może nastąpić tylko po przedstawieniu przez nią dowodu, że osoby, którym te prawa przysługują, wyrażają zgodę na wypłatę; w braku zgody należy przypadającą do wypłaty sumę odszkodowania lub jej część niezbędną na zaspokojenie obciążeń złożyć do depozytu sądu powiatowego właściwego ze względu na położenie nieruchomości.

2. Sumę odszkodowania przypadającą do wypłaty należy również złożyć do depozytu sądowego, jeżeli osoba uprawniona odmawia przyjęcia odszkodowania albo jeżeli wypłata odszkodowania osobie uprawnionej natrafia na przeszkody prawne.

Art. 27. W wypadkach, w których zachodzi potrzeba zapobieżenia niebezpieczeństwu, stratom i niewygodom mogącym powstać wskutek wywłaszczenia dla gruntów sąsiednich i zasobów wodnych, orzeczenie o wywłaszczeniu zobowiązuje wnioskodawcę, aby we wskazanych miejscach wybudował w określonym terminie i utrzymywał mosty, drogi, groble, przejazdy, rowy odpływowe i inne urządzenia.

Art. 28. 1. Orzeczenie doręcza się na piśmie wnioskodawcy, właścicielowi (posiadaczowi) nieruchomości i osobom zainteresowanym. Przepis art. 16 ust. 2 ma odpowiednie zastosowanie do właścicieli nieruchomości i osób zainteresowanych, których miejsce pobytu jest nieznanne.

2. Od orzeczenia każda strona i osoba zainteresowana może w terminie 14 dni wnieść odwołanie do Komisji Odwoławczej do Spraw Wywłaszczenia. Termin do wniesienia odwołania liczy się od dnia doręczenia orzeczenia lub od upływu tygodnia od dokonania obwieszczenia.

3. O wniesieniu odwołania prezydium wojewódzkiej rady narodowej zawiadamia stronę uczestniczącą w postępowaniu, dołączając odpis odwołania. Na odwołanie można wnieść odpowiedź w terminie 14 dni od doręczenia zawiadomienia.

4. Po upływie terminu do wniesienia odpowiedzi na odwołanie prezydium wojewódzkiej rady narodowej przedstawia akta Komisji Odwoławczej do rozpoznania odwołania.

Art. 29. 1. Rada Ministrów określi w drodze rozporządzenia organizację, skład i tryb postępowania Komisji Odwoławczej do Spraw Wywłaszczenia.

2. Komisja Odwoławcza działa przy Ministrze Spraw Wewnętrznych.

Rozdział 4.

Wykonanie wywłaszczenia.

Art. 30. 1. Przejście prawa własności nieruchomości wywłaszczonej następuje z dniem uprawomocnienia się orzeczenia o wywłaszczeniu.

2. Przejście prawa własności nieruchomości zamiennej następuje z dniem uprawomocnienia się orzeczenia nadającego własność nieruchomości zamiennej.

Art. 31. Prawomocne orzeczenie o wywłaszczeniu stanowi podstawę do ujawnienia w księdze wieczystej praw rzeczowych objętych wywłaszczeniem, a w przypadku nadania nieruchomości zamiennej — także prawa własności tej nieruchomości.

Art. 32. 1. Z ujawnieniem w księdze wieczystej prawa własności nieruchomości wywłaszczonej podlegają wykreśleniu wszystkie na niej ciążące prawa rzeczowe z wyjątkiem tych, których pozostawienie na nieruchomości zostało ustalone w orzeczeniu o wywłaszczeniu.

2. Wywłaszczający nie wstępuje w umowy zawarte przez właściciela z trzecimi osobami co do wywłaszczonej nieruchomości, chyba że wyraził na to zgodę.

3. Przepisy ustępów poprzedzających stosuje się odpowiednio do praw i ograniczeń dotyczących nieruchomości zamiennej. Obowiązek zwolnienia nieruchomości od obciążeń spoczywa na tym, na czyj wniosek orzeczono wywłaszczenie.

Art. 33. 1. Po uprawomocnieniu się orzeczenia o wywłaszczeniu, osoby i instytucje zajmujące lokale w wywłaszczonym budynku lub w budynku znajdującym się na nieruchomości zamiennej mogą być z nich usunięte na koszt tego, na czyj wniosek orzeczono wywłaszczenie, po uprzednim dostarczeniu w obrębie tej samej miejscowości lokali zastępczych, które nadają się do zajęcia ze względu na ich stan techniczny, a pod względem wielkości odpowiadają wielkości lokali dotychczas zajmowanych, o ile ona nie przekracza przepisanych norm zaludnienia bądź powierzchni.

2. Usunięcie z lokali w wywłaszczonym budynku następuje na podstawie decyzji prezydium wojewódzkiej rady narodowej. Wniesienie odwołania od tej decyzji nie wstrzymuje jej wykonania.

Art. 34. 1. Nieruchomość wywłaszczona w trybie niniejszej ustawy podlega zwrotowi na rzecz wywłaszczonego właściciela, jeżeli prezydium wojewódzkiej rady narodowej ustali, że nieruchomość nie została użyta i jest zbędna na cele, dla których orzeczono wywłaszczenie.

2. Prezydium wojewódzkiej rady narodowej orzeka o zwrocie nieruchomości za zgodą wywłaszczonego właściciela.

3. Orzeczenie o zwrocie nieruchomości powinno zawierać rozliczenie pomiędzy ubiegającym się o wywłaszczenie a wywłaszczonym właścicielem.

4. Przepisy art. 28 i 29 stosuje się odpowiednio do odwołania od orzeczenia o zwrocie nieruchomości.

Rozdział 5.

Szczególny tryb wywłaszczenia.

Art. 35. 1. Organy administracji państwowej, instytucje i przedsiębiorstwa państwowe mogą za zezwoleniem prezydium powiatowej rady narodowej zakładać i przeprowadzać na nieruchomościach — zgodnie z zatwierdzoną lokalizacją szczegółową — ciągi drenazowe, przewody służące do przesyłania płynów, pary, gazów, elektryczności oraz urządzenia techniczne łączności i sygnalizacji, a także inne podziemne lub nadziemne urządzenia techniczne niezbędne do korzystania z tych przewodów i urządzeń.

2. Osobom upoważnionym przez właściwy organ, instytucję lub przedsiębiorstwo państwowe przysługuje prawo do

stępu do tych przewodów i urządzeń w celu wykonywania czynności związanych z ich konserwacją.

3. Jeżeli założenie i przeprowadzenie przewodów i urządzeń powoduje, że nieruchomość nie nadaje się do dalszego racjonalnego jej użytkowania przez właściciela na cele dotychczasowe, nieruchomość podlega wywłaszczeniu w trybie i według zasad przewidzianych w niniejszej ustawie dla wywłaszczenia nieruchomości.

Art. 36. 1. Na żądanie właścicieli nieruchomości prezydium powiatowej rady narodowej właściwej ze względu na położenie nieruchomości orzeka o odszkodowaniu za straty wynikłe z działań przewidzianych w art. 35 ust. 1 i 2.

2. Odszkodowanie za straty w zasiewach, uprawach i plonach powinno być ustalone i wypłacone w przeciągu 30 dni od powstania strat.

3. Właścicielowi nie przysługuje prawo do odszkodowania, jeżeli pomimo ograniczenia nie poniósł szkody.

Art. 37. 1. Prezydium powiatowej rady narodowej właściwej ze względu na położenie nieruchomości może zezwolić na poszukiwanie i wydobywanie na nieruchomości materiałów (np. kamieni, żwiru, piasku) niezbędnych do budowy i konserwacji dróg lądowych, wodnych i komunikacyjnych oraz na cele obrony Państwa.

2. Za szkody wyrządzone poszukiwaniem i za wywłaszczone materiały właścicielowi nieruchomości należy się odszkodowanie. Przepis art. 36 stosuje się odpowiednio.

3. Jeżeli wskutek działań określonych w ust. 1 nieruchomość staje się nieużytkiem, podlega wywłaszczeniu w trybie i według zasad przewidzianych w niniejszej ustawie dla wywłaszczenia nieruchomości.

Art. 38. Pozostaje w mocy szczególny tryb i zasady wywłaszczania lub zajęcia nieruchomości określone przez przepisy:

- 1) prawa górniczego (Dz. U. z 1955 r. Nr 10, poz. 65);
- 2) ustawy z dnia 28 czerwca 1950 r. o powszechnej elektryfikacji wsi i osiedli (Dz. U. z 1954 r. Nr 32, poz. 135);
- 3) dekretu z dnia 24 czerwca 1953 r. o eksploatacji złóż torfowych (Dz. U. Nr 33, poz. 135);
- 4) dekretu z dnia 11 marca 1955 r. o łączności (Dz. U. Nr 12, poz. 71);
- 5) dekretu z dnia 13 czerwca 1956 r. o państwowej służbie geodezyjnej i kartograficznej (Dz. U. Nr 25, poz. 115);
- 6) ustawy wodnej z dnia 19 września 1922 r. (Dz. U. z 1928 r. Nr 62, poz. 574) w przypadku wywłaszczenia na rzecz podmiotów prywatnych.

Rozdział 6.

Zajęcie nieruchomości.

Art. 39. 1. Prezydium powiatowej rady narodowej właściwej ze względu na położenie nieruchomości może nawet przed wszczęciem postępowania wywłaszczeniowego zezwolić ubiegającemu się o wywłaszczenie na przeprowadzenie w oznaczonym czasie i w niezbędnych rozmiarach określonych prac badawczych lub wierceń.

2. Osobom uprawnionym do dokonania tych prac lub wierceń przysługuje na podstawie tego zezwolenia również prawo wstępu do wnętrza budynków znajdujących się na nieruchomości.

Art. 40. 1. W przypadku siły wyższej lub nagłej potrzeby zapobieżenia powstaniu znacznej szkody prezydium powiatowej rady narodowej właściwej ze względu na położenie nieruchomości może zezwolić na tymczasowe zajęcie nieruchomości na okres nie dłuższy niż sześć miesięcy.

2. Jeżeli potrzeba tymczasowego zajęcia nieruchomości jest tak dalece nagła, że nie można czekać na udzielenie zezwolenia przez prezydium powiatowej rady narodowej,

może zezwolenia udzielić prezydium rady narodowej gromadzkiej (miejskiej, osiedla) z zastrzeżeniem niezwłocznego przedstawienia sprawy do decyzji prezydium powiatowej rady narodowej.

Art. 41. 1. Ubiegający się o wywłaszczenie może po zgłoszeniu wniosku o wywłaszczenie uzyskać jeszcze przed wydaniem orzeczenia zezwolenie na niezwłoczne zajęcie nieruchomości, gdy jest to uzasadnione szczególnymi względami, a zwłoka zagrażałaby poważnie interesowi społecznemu.

2. Zezwolenia udziela prezydium właściwej wojewódzkiej rady narodowej na wniosek ubiegającego się o wywłaszczenie zatwierdzony przez właściwego ministra.

3. Jeżeli wniosek o wywłaszczenie zostanie wycofany lub prawomocnie oddalony, prezydium wojewódzkiej rady narodowej zarządzi z urzędu lub na wniosek właściciela niezwłoczne przywrócenie właścicielowi posiadania nieruchomości.

Art. 42. 1. Prezydium właściwej wojewódzkiej rady narodowej może zezwolić na czasowe zajęcie nieruchomości na okres nie dłuższy niż dwa lata, jeżeli zajęcie jest niezbędne dla czasowego tylko czynienia z niej określonego użytku, którego osiągnięcie nie wymaga wywłaszczenia nieruchomości ani wzniesienia na niej trwałych urządzeń.

2. Po upływie dwóch lat zajęcie ustaje z mocy prawa i nie może być przedłużone.

Art. 43. Decyzje udzielające zezwoleń określonych w art. 39 — 42 są natychmiast wykonalne.

Art. 44. 1. Właścicielowi zajętej nieruchomości należy się od wnioskodawcy odszkodowanie za straty wyrządzone zajęciem.

2. Odszkodowanie za straty w zasiewach, uprawach i płonach powinno być ustalone i wypłacone w przeciągu 30 dni od powstania straty. Odszkodowanie za inne straty powinno nastąpić nie później niż w trzy miesiące po ustaniu zajęcia.

Rozdział 7.

Zwolnienia podatkowe.

Art. 45. 1. Przychody właścicieli nieruchomości z tytułu ceny sprzedaży lub odszkodowania wypłaconych stosownie do przepisów niniejszej ustawy wolne są od podatku dochodowego.

2. Nabycie praw majątkowych stosownie do przepisów niniejszej ustawy nie podlega podatkowi od nabycia praw majątkowych.

3. Podania, pisma, protokoły oraz dokumenty sporządzone w związku z postępowaniem unormowanym przez niniejszą ustawę wolne są od opłaty skarbowej.

Rozdział 8.

Przepisy przejściowe i końcowe.

Art. 46. 1. Nieruchomości będące we władaniu Państwa, do których wszczęte przed dniem 1 września 1939 r. postępowanie wywłaszczeniowe nie zostało dotychczas zakończone, przechodzą z mocy prawa na własność Państwa.

2. Właścicielom tych nieruchomości prezydium wojewódzkiej rady narodowej przyzna na ich wniosek odszkodowanie według zasad przewidzianych w dotychczasowych przepisach albo zwolni od przejęcia na własność Państwa i zwróci posiadanie nieruchomości, jeżeli stanowi ona grunt rolny i jest Państwu zbędna dla celów, dla których postępowanie wywłaszczeniowe zostało wszczęte.

Art. 47. 1. Postępowanie wywłaszczeniowe wszczęte po wyzwoleniu, a w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy jeszcze nie zakończone, będzie prowadzone nadal według dotychczasowych przepisów z odpowiednim zastosowaniem

przepisów niniejszej ustawy dotyczących właściwości organów orzekających. Czynności dokonane w dotychczasowym postępowaniu pozostają w mocy, a odszkodowanie ustala się według zasad odszkodowania przewidzianych w niniejszej ustawie, jeżeli wszczęcie postępowania wywłaszczeniowego nastąpiło po dniu 1 lipca 1956 r., a dotychczas nie ustalono odszkodowania; w pozostałych przypadkach odszkodowanie ustala się według przepisów dotychczasowych.

2. Prawomocne orzeczenia o wywłaszczeniu i odszkodowaniu wydane przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy nie podlegają wzruszeniu.

Art. 48. Jeżeli w orzeczeniu o zamianie nieruchomości wydanym przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy lub w zawartej przed tym dniem umowie zamiany nieruchomości nie zostały określone warunki wyrównania różnicy wartości nieruchomości, prezydium wojewódzkiej rady narodowej właściwe ze względu na miejsce położenia nabytej nieruchomości ustali te warunki według dotychczasowych norm szacunkowych.

Art. 49. 1. Osoby, które w zamian za nieruchomości wywłaszczone w trybie dotychczasowych przepisów otrzymały we władanie nieruchomości zamienne położone na obszarze Ziemi Odzyskanych i w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy je użytkują, stają się z mocy prawa właścicielami tych nieruchomości i są zwolnione od obowiązku dopłaty na rzecz Państwa różnicy pomiędzy wartością nieruchomości wywłaszczonej a wartością nieruchomości zamiennej.

2. Ujawnienie prawa własności nieruchomości zamiennej w księdze wieczystej następuje na wniosek prezydium wojewódzkiej rady narodowej właściwej ze względu na miejsce położenia tej nieruchomości.

Art. 50. 1. Przepisy niniejszej ustawy dotyczące odszkodowania za wywłaszczone nieruchomości stosuje się odpowiednio do odszkodowania za gospodarstwa rolne, sadownicze i warzywnicze na gruntach, które na podstawie dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m. st. Warszawy (Dz. U. Nr 50, poz. 279) przeszły na własność Państwa, jeżeli ich poprzedni właściciele lub następcy prawni tych osób, prowadzący wymienione gospodarstwa, pozbawieni zostaną użytkowania wspomnianych gruntów po wejściu w życie niniejszej ustawy.

2. Przepisy niniejszej ustawy dotyczące odszkodowania za wywłaszczone nieruchomości stosuje się odpowiednio do domów jednorodzinnych i jednej działki budowlanej pod budowę domu jednorodzinnego, które przejdą po wejściu w życie niniejszej ustawy na własność Państwa na podstawie dekretu powołanego w ust. 1.

3. Rada Ministrów w drodze rozporządzenia może postanowić stosowanie przepisów niniejszej ustawy dotyczących odszkodowania za wywłaszczone nieruchomości — do domów jednorodzinnych oraz jednej działki budowlanej pod budowę domu jednorodzinnego, które przeszły na własność Państwa, na podstawie dekretu powołanego w ust. 1, przed wejściem w życie niniejszej ustawy.

4. W zakresie unormowanym w ust. 1—3 nie mają zastosowania przepisy art. 9 dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m. st. Warszawy (Dz. U. Nr 50, poz. 279).

Art. 51. 1. Poprzedniemu właścicielowi gruntu, który na podstawie dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m. st. Warszawy (Dz. U. Nr 50, poz. 279) przeszedł na własność Państwa, może być odmówione prawo własności czasowej tego gruntu, stosownie do przepisów tego dekretu niezależnie od przyczyn wymienionych w art. 7 ust. 2 tego dekretu, także ze względu na cele określone w art. 3 niniejszej ustawy.

2. Przepis ust. 1 stosuje się również do przypadków, gdy odmowa własności czasowej na podstawie przepisów dekretu wymienionego w ust. 1 nastąpiła przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy.

Art. 52. 1. Przepisy niniejszej ustawy dotyczące prezydiów wojewódzkich rad narodowych stosuje się odpowiednio do prezydiów rad narodowych miast wyłączonych z województw, a przepisy dotyczące prezydiów powiatowych rad narodowych — do prezydiów rad narodowych miast stanowiących powiaty i do prezydiów dzielnicowych rad narodowych.

2. W sprawach, które niniejsza ustawa przekazuje prezydiom rad narodowych, właściwe są odpowiednie wydziały rad narodowych.

Art. 53. 1. Tracą moc:

- 1) dekret z dnia 7 kwietnia 1948 r. o wywłaszczeniu majątków zajętych na cele użyteczności publicznej w okresie wojny 1939 — 1945 r. (Dz. U. z 1948 r. Nr 20, poz. 138 i z 1949 r. Nr 65, poz. 527);
- 2) dekret z dnia 26 kwietnia 1949 r. o nabywaniu i przekazywaniu nieruchomości niezbędnych dla realizacji na-

rodowych planów gospodarczych (Dz. U. z 1952 r. Nr 4, poz. 31).

2. Ilekroć obowiązujące przepisy odwołują się do dekretu wymienionego w ust. 1 pkt 2, stosuje się zamiast przepisów tego dekretu odpowiednie przepisy niniejszej ustawy.

Art. 54. 1. Zasady i tryb przekazywania nieruchomości pomiędzy jednostkami gospodarki uspołecznionej, właściwość organów w tych sprawach oraz zasady rozliczania określa Rada Ministrów w drodze rozporządzenia.

2. Do czasu odmiennego unormowania pozostają w mocy dotychczasowe przepisy wydane w tym przedmiocie na podstawie art. 3 dekretu wymienionego w art. 53 ust. 1 pkt 2.

Art. 55. Zwierzchni nadzór nad organami terenowymi w zakresie wywłaszczenia i zajęcia nieruchomości należy do Ministra Spraw Wewnętrznych.

Art. 56. Ustawa wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Przewodniczący Rady Państwa: **A. Zawadzki**
Sekretarz Rady Państwa: **J. Horodecki**